

АРБІТРАЖНЕ СТЕЖЕННЯ

ГАННА ГАРО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ТОВ «ЮРИДИЧНЕ АГЕНТСТВО ГАННИ ГАРО», АДВОКАТ, МЕДІАТОР, К.Ю.Н.,
ОКСАНА БОБАК, ЮРИСТ ТОВ «ЮРИДИЧНЕ АГЕНТСТВО ГАННИ ГАРО»

Застосування арбітражної процедури — ефективний інструмент врегулювання спорів, який охоплює відносини як при здійсненні інвестиційної діяльності, так і інші галузі

Процедура арбітражу у більшості з нас асоціюється саме з комерційним арбітражем, який врегулює питання, що впливають з усіх відносин торгового характеру — як договірних, так і недоговірних. Разом із тим арбітраж застосовується і до інших правовідносин, зокрема виділяють такі його види, як інвестиційний арбітраж, спортивний арбітраж, аграрний арбітраж тощо. Зупинимося на них детальніше.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ

Цей вид арбітражу останнім часом набуває дедалі більшої популярності як ефективний спосіб вирішення спорів між інвесторами та державами. Коли йдеться про інвестиційний арбітраж, найчастіше мається на увазі міжнародний інвестиційний арбітраж (international

investment arbitration) щодо спорів, які виникають між державою, що приймає інвестиції, і громадянином або юридичною особою, створеною відповідно до законодавства іншої держави. Таким чином, цей вид арбітражу врегулює спори не між приватними особами, а вирішує питання поведінки країни інвестування у відношенні до іноземних інвесторів.

Правове підґрунтя для вирішення міжнародних інвестиційних спорів було сформоване розробкою низки міжнародних документів, серед яких: Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року (ратифікована Україною 16 березня 2000 року), Сеульська конвенція про заснування Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій 1985 року (підпи-

сана Українською УРСР 11 жовтня 1985 року), Багатостороння угода про інвестиційні заходи торгового характеру (ТРИМС) від 15 квітня 1994 року (Україна є членом).

Так, відповідно до статті 1 Вашингтонської конвенції було засновано Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Метою Центру є забезпечення вирішення через примирення та арбітраж інвестиційних спорів між Договірними державами та особами інших Договірних держав відповідно до положень Конвенції, його членами є понад 150 держав.

Згідно зі статтею 36 Вашингтонської конвенції, будь-яка Договірна держава або особа Договірної держави, яка бажає звернутися до арбітражної процедури, подає відповідну заяву, складену в письмовій формі, до Генерального секретаря,

який надсилає копію заяви іншій стороні.

Арбітраж розглядає спір, згідно з нормами права, відповідно до згоди сторін, у разі ж відсутності такої згоди застосовується право Договірної держави, що виступає як сторона у спорі. Рішення арбітражу є зобов'язуючим для сторін і не підлягає апеляції або іншому способу оскарження, за винятком тих випадків, які передбачені Конвенцією.

Порядок визнання рішення Арбітражу визначається положеннями статті 54 Вашингтонської конвенції. Так, кожна Договірна держава визнає рішення арбітражу як зобов'язуюче та яке забезпечує виконання грошових зобов'язань у межах своєї території так, якби це було остаточне рішення судового органу цієї держави. Сторона, зацікавлена у виконанні рішення арбітражу на території Договірної держави, повинна подати у відповідний судовий орган чи інший судовий орган влади, спе-

кою Австрія про сприяння та взаємний захист інвестицій від 8 листопада 1996 року, якщо спір відповідно до параграфу 1 не може бути вирішений протягом трьох місяців від отримання письмового повідомлення з точним викладенням позиції щодо предмета спору, то спір за вимогою договірної сторони або інвестора іншою договірною стороною вирішуватиметься у Міжнародному центрі з вирішення інвестиційних спорів, заснованому відповідно до Конвенції про вирішення інвестиційних спорів між державами та громадянами інших держав, відкритої до підписання у Вашингтоні 18 березня 1965 року.

Окрім цього, можливі варіанти вирішення інвестиційного спору спеціально створеним для кожного індивідуального випадку арбітражним судом (наприклад, відповідно до Угоди між урядом України та урядом Королівства Швеція про сприяння та взаємний захист інвестицій від 15 серпня 1995 року), арбітром

захист інвестицій), що визначають порядок вирішення інвестиційних спорів, у тому числі й звернення до арбітражних установ.

СПОРТИВНИЙ АРБІТРАЖ

У силу різноманітності видів спорту, проведення великої кількості спортивних змагань на національному та міжнародному рівнях потреба швидкого й ефективного вирішення спірних ситуацій, що виникають у цій сфері, є очевидною. У зв'язку із цим більшість спортивних спорів вирішуються саме за допомогою звернення до відповідної арбітражної установи.

Найвідомішим спортивним арбітражним органом у світі є Спортивний арбітражний суд (CAS) (Швейцарія) — незалежна від будь-якої спортивної організації установа, що надає послуги з метою сприяння врегулюванню пов'язаних зі спортивними змаганнями спорів шляхом здійснення арбітражу або посередництва за допомогою процедурних правил, адаптованих до конкретних потреб спортивного світу. CAS має майже 300 арбітрів з 87 країн, щороку в цій установі реєструються близько 300 звернень.

Зазвичай спори, які розглядає ця інституція, є публічними та активно обговорюються і висвітлюються у ЗМІ. Для прикладу можна навести недавню справу щодо оскарження Параолімпійським комітетом РФ рішення Міжнародного параолімпійського комітету про відсторонення збірної РФ від участі у Параолімпіаді в Ріо-де-Жанейро або справу за зверненням тенісистки Марії Шарапової щодо оскарження рішення Міжнародної федерації тенісу (ITF) стосовно її дворічної дискваліфікації за вживання допінгу.

На розгляд суду можуть бути представлені будь-які спори, прямо або побічно пов'язані зі спортом (спори комерційного характеру, наприклад щодо спонсорського контракту, або дисциплінарного характеру на підставі рішення спортивної організації, наприклад щодо допінгу). При цьому до послуг цієї інституції може вдатись будь-яка дієздатна фізична або юридична особа

▶ УКРАЇНОЮ ПІДПИСАНО ПОНАД СІМДЕСЯТ УГОД ▶ З ІНОЗЕМНИМИ ДЕРЖАВАМИ ПРО СПРИЯННЯ ТА ВЗАЄМНИЙ ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРІВ

ціально уповноважений на виконання такого роду дій такою державою, копію рішення арбітражу. Кожна з Договірних держав повідомляє Генеральному секретарю про судовий або інший орган державної влади, який уповноважений для цієї мети та про будь-які наступні зміни стосовно таких органів. Виконання рішення арбітражу здійснюється відповідно до законодавства про виконання судових рішень, які набули чинності на території держави, де рішення підлягає виконанню.

Станом на сьогодні Україною підписано понад сімдесят угод з іноземними державами про сприяння та взаємний захист інвестицій, які визначають порядок вирішення інвестиційних спорів, у тому числі шляхом передачі спору в Міжнародний центр з вирішення інвестиційних спорів.

До прикладу, відповідно до статті 10 Угоди між Україною і Республі-

кою міжнародним ad hoc арбітражним судом, заснованим згідно з арбітражними правилами комісії Організації Об'єднаних Націй з права Міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) (Угода між Україною та Угорською Республікою про сприяння та взаємний захист інвестицій від 11 жовтня 1994 року) тощо. Частиною є також звернення інвесторів до Міжнародного арбітражного суду при Міжнародній торговій палаті (International Chamber of Commerce International Court of Arbitration; ICC) та Арбітражного інституту Торгової палати Стокгольма (Stockholm Chamber of Commerce; SCC Institute).

Таким чином, інвестиційний арбітраж, на відміну від інших видів арбітражу, вирізняється також відсутністю арбітражної угоди, укладеної сторонами, та наявністю відповідних міжнародних документів (конвенцій, міжнародних угод про

(спортсмен, клуб, спортивна федерація, організатор спортивного змагання, спонсор або телекомпанія). Однак, як і в інших видах арбітражу, для передачі справи на розгляд суду необхідно, щоб сторони надали на це письму згоду, тобто було укладено разову арбітражну угоду чи передбачено арбітражне застереження в договорі (контракті) або ж це було передбачено правилами спортивної організації.

Сторона, яка бажає передати спір на вирішення суду, повинна направити до його канцелярії прохання про арбітраж (звичайна процедура) або апеляційну заяву (процедура оскарження). Кожна із сторін повинна сплатити до канцелярії реєстраційний внесок у розмірі 1 000 швейцарських франків.

При вирішенні спору застосовується право, яке було визначене сторонами, а у разі відсутності такої домовленості — право Швейцарії.

Звичайна процедура арбітражу триває від 6 до 12 місяців. Для процедури оскарження, арбітражне рішення має бути винесене протягом трьох місяців, а в екстрених випадках і на прохання сторін спору справа може бути вирішена протягом дуже короткого проміжку часу. Так, у разі проведення великих спортивних заходів, таких як Олімпійські ігри, чемпіонати Європи та світу з футболу, судом створюються відповідні непостійні трибунали для швидкого (протягом 24 годин) вирішення спірних ситуацій.

Проголошені судом арбітражні рішення мають таку ж юридичну силу, як і рішення звичайних судів, та підлягають обов'язковому виконанню спортивними організаціями і спортсменами.

АГРАРНИЙ АРБІТРАЖ

Найбільш популярним способом вирішення спорів на світовому ринку зернових, кормів та масел є арбітражі у таких відомих в аграрному бізнесі міжнародних організаціях, як GAFTA (Міжнародна асоціація торгівлі зерновими та кормами) і FOSFA (Федерація асоціацій торгівлі олійними, насінням олійних культур та жирами) (м. Лондон,

Велика Британія). Причому учасниками арбітражного процесу в цих організаціях можуть бути не лише їх члени, а й будь-які інші юридичні особи, в контрактах яких є арбітражні застереження про вирішення можливих майбутніх спорів у цих організаціях.

У Міжнародній асоціації торгівлі зерновими та кормами вирішення всіх спорів, що виникають стосовно виконання контрактів GAFTA, незалежно від того, де відбувається арбітраж, застосовується англійське право та Арбітражний акт 1996 року. Сам же арбітражний процес може відбуватись не лише в Лондоні, а й за погодженням сторін у будь-якому іншому місті, однак у цьому випадку всі дорожні та інші пов'язані з цим витрати арбітра включаються до вартості арбітражу.

У разі якщо сторони дійшли згоди, що їхній спір розглядатиметься в порядку, передбаченому Правилами врегулювання простих спорів № 126, вони підписують арбітражну угоду та надсилають її разом із копією договору та коментарем щодо суті спору поштою або вручну і/або за допомогою факсимільного зв'язку чи електронною поштою на адресу GAFTA (9 Lincoln's Inn Fields, London).

ЦІНА ПИТАННЯ

Обмірковуючи перспективи застосування міжнародного комерційного арбітражу для вирішення спірних ситуацій, клієнти цікавляться насамперед вартістю такої процедури, в тому числі сумою арбітражного збору. Швидко обрахувати можливі витрати в процедурі міжнародного комерційного арбітражу та дізнатись ціну питання можна за допомогою таких посилань:

— <http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/arbitration/cost-and-payment/cost-calculator/>

— <http://www.sccinstitute.com/dispute-resolution/calculator/>

— <http://arb.ucci.org.ua/icac/ru/calculator.html>

Після отримання вищезазначених документів GAFTA призначає одноосібного арбітра та визначає дату арбітражного розгляду і повідомляє про це сторони. Правила встановлюють обов'язок позивача не пізніше, ніж за сім робочих днів з моменту отримання повідомлення про призначення арбітра надати зрозумілий та короткий виклад обставин справи і підтверджуючі документи в GAFTA та для відповідача у справі.

Рішення арбітра у цій категорії справ є остаточним і обов'язковим для сторін без права на апеляційне оскарження в GAFTA або судове оскарження.

Арбітри приймають рішення у справі та викладають його в письмовій формі. Після оплати гонорарів і витрат рішення арбітрів надається сторонам.

Кожна сторона в арбітражному провадженні в GAFTA чи FOSFA має право подати апеляцію на арбітражне рішення, яка розглядатиметься комісією у складі п'ятьох кваліфікованих арбітрів. Рішення апеляційних інстанцій арбітражів GAFTA і FOSFA можуть бути оскаржені в судах Англії та Уельсу.

Арбітражні рішення FOSFA/GAFTA виконуються відповідно до Конвенції ООН про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року. Таким чином, арбітражне рішення, винесене в одній із держав — учасниць Конвенції, може бути виконане відповідно до законодавства будь-якої іншої країни, яка є стороною Конвенції.

В Україні аграрні спори можуть бути також вирішені шляхом арбітражу в Аграрній біржі — єдиній державній товарній біржі в Україні. Так, відповідно до Правил біржового арбітражу, затверджених наказом директора Аграрної біржі № 108-ОД від 17 жовтня 2012 року, Арбітражна комісія Аграрної біржі приймає до свого провадження позовні заяви за наявності в біржових угодах (договорах, контрактах) арбітражного застереження про передачу спору на вирішення Арбітражної комісії. Арбітражна комісія при вирішенні спорів, що впливають з біржових угод (договорів, контрактів), не пов'язана нормами процесуального законодавства України.